

Dominika Boniecka*

Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z 17.04.2018 r., V KK 469/17**1

Głosowane orzeczenie zostało sformułowane na podstawie następującego stanu faktycznego.

Przed Sądem Okręgowym w P. toczyło się postępowanie karne przeciwko D.G., któremu zarzucono popełnienie przestępstwa z art. 286 § 1 Kodeksu karnego² i art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. i art. 270 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k. Wyrokiem z 9.09.2016. D.G. został uznany za winnego zarzucanych mu czynów, za co został skazany na karę 3 lat pozbawienia wolności oraz grzywny w wysokości 300 stawek dziennych po 15 zł każda. Ponadto, sąd orzekł również na podstawie art. 46 § 1 k.k. o obowiązku naprawienia szkody na rzecz pokrzywdzonych.

Wyrokiem z 27.04. 2017 r. Sąd Apelacyjny w P. utrzymał w mocy zaskarżony wyrok sądu I instancji. Kasację od przedmiotowego orzeczenia wniósł obrońca D.G., który podniósł zarzut rażącego naruszenia art. 377 § 4 Kodeksu postępowania karnego³ oraz art. 6 k.p.k. mającego istotny wpływ na treść rozstrzygnięcia, poprzez pozbawienie oskarżonego prawa do obrony na skutek odstąpienia od zasady bezpośredniości. Obrońca oskarżonego podniósł, że naruszenie to nastąpiło poprzez odstąpienie od bezpośredniego przeprowadzenia dowodu z wyjaśnień współoskarżonego P.Ł. na rozprawie, konsekwencją czego było dokonanie ustaleń faktycznych, wskazujących na winę oskarżonego w istotnym zakresie w oparciu o wyjaśnienia P.Ł. przy jednoczesnym uniemożliwieniu D.G. zadawania pytań oraz odnoszenia się do treści jego wyjaśnień złożonych na rozprawie, co mogło mieć istotny wpływ na treść wyroku. Na tej podstawie obrońca wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w P. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym. Prokurator natomiast wnioskował o oddalenie kasacji jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy (dalej SN) uznał przedmiotową kasację za oczywiście bezzasadną, podnosząc, że obrońca oskarżonego nie wskazał żadnego rażącego naruszenia

* Mgr Dominika Boniecka jest asystentem w Katedrze Prawa Karnego Procesowego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego, Polska, ORCID 0000-0002-1376-788X, e-mail: dominika.boniecka@usz.edu.pl

** Data zgłoszenia tekstu przez autorkę: 5.10.2018 r.; data przyjęcia tekstu przez redakcję do publikacji: 7.03.2019 r.

¹ LEX nr 2488978.

² Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2018 r. poz. 1600 ze zm.) – dalej k.k.

³ Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1987 ze zm.) – dalej k.p.k.

prawa, które mogłoby stanowić podstawę do uznania kasacji za skuteczną na podstawie art. 523 § 1 k.p.k.

W ocenie SN w analizowanej sprawie nie doszło do rażącego naruszenia przepisów prawa mającego istotny wpływ na treść rozstrzygnięcia, a co więcej nie doszło w ogóle do naruszenia dyspozycji art. 377 § 4 k.p.k. oraz art. 6 k.p.k. polegającego na pozbawieniu oskarżonego D.G. prawa do obrony na skutek odstąpienia od bezpośredniego przeprowadzenia dowodu z wyjaśnień współoskarżonego na rozprawie. Z powyższym stanowiskiem SN należy się zgodzić.

Rozważania na tle glosowanego orzeczenia należy rozpocząć od wskazania, czym jest zasada bezpośredniości oraz jakie istnieją od niej wyjątki.

Mianowicie „bepośredniość dowodów” jest pojęciem niedookreślonym, z uwagi na fakt wieloznaczności pojęcia „dowód”. Ma to istotne przełożenie na kształtowanie definicji zasady bezpośredniości przez różnych autorów, albowiem mimo że trzon stanowi to samo żądanie bezpośredniości dowodów, to jednak różnią się między sobą niekiedy dość istotnie⁴.

Według T. Nowaka zasada bezpośredniości to ogólne zalecenie dla sądu, innych organów procesowych i stron procesowych, aby w toku rozprawy sądowej sąd korzystał z takiego materiału dowodowego, który jest najbliższy poznawanemu zdarzeniu faktycznemu, a który powinien być przeprowadzony wobec całego składu sędziowskiego, gdzie zarówno sąd, jak i strony procesowe mają możliwość zetknięcia się ze źródłem oraz środkiem dowodowym⁵. W literaturze przedmiotu wskazuje się, że zasada bezpośredniości wyraża dyrektywę orzekania na podstawie dowodów bezpośrednio przeprowadzonych na rozprawie głównej, a gdy jest to faktycznie niemożliwe – orzekania na podstawie jak najmniejszej liczby ogniw pośrednich w postępowaniu dowodowym⁶. Według M. Cieślaka zasadę bezpośredniości można określić jako dyrektywę stanowiącą, że organy procesowe powinny opierać swoje ustalenia faktyczne w miarę możliwości na dowodach pierwotnych, unikając przy tym zastępowania dowodów pierwotnych dowodami pochodnymi⁷. Dowód pierwotny stwarza lepsze warunki poznania prawdy, albowiem istnieje mniejsze niebezpieczeństwo zniekształceń na płaszczyźnie spostrzegania, zapamiętywania oraz odtwarzania uprzednio poczynionych spostrzeżeń. Jeżeli występuje dowód pochodny, to ryzyko zniekształceń jest większe⁸. W obliczu powyższego należy bowiem wskazać, że ważne jest, aby organ procesowy zetknął się bezpośrednio z dowodami stanowiącymi podstawę ustaleń faktycznych, natomiast podstawę orzeczenia stanowił dowód pierwotny, czyli taki, który pochodzi od źródła, które bezpośrednio zetknęło się z udowodnianym faktem. Nie chodzi przy tym o przeciwstawianie dowodów bezpośrednich dowodom pośrednim, albowiem aktualnie obowiązujące prawo dowodowe nie przywiduje możliwości wartościowania dowodów, a zatem ową bezpośredniość należy odnosić do dostępu do źródła dowodowego oraz kontaktu organu procesowego z dowodem⁹. Co więcej, w analizowanej zasadzie

⁴ M. Cieślak, *Zagadnienia dowodowe w procesie karnym. Dzieła wybrane*, Kraków 2012, s. 171.

⁵ T. Nowak, *Zasada bezpośredniości w polskim procesie karnym*, Poznań 1971, s. 45.

⁶ J. Skorupka, *Proces karny*, Warszawa 2018, s. 188.

⁷ M. Cieślak, *Polska procedura karna*, Kraków 2011, s. 330.

⁸ K. Marszał, J. Zagrodnik, *Proces karny*, Warszawa 2017, s. 107.

⁹ D. Świecki, *Bepośredniość czy pośredniość w polskim procesie karnym. Analiza dogmatycznoprawna*, Warszawa 2013, s. 20.

nie chodzi również o to, aby sędzia zetknął się w sposób fizycznie bezpośredni z faktami, co do których należy osiągnąć prawdę, gdyż łącznikiem występującym między sędzią a poznawaną rzeczywistością są dowody jako źródła informacji¹⁰. Chociaż w doktrynie nie ma zgody co do liczby części składowych zasady bezpośredniości, to aprobatę większości uzyskał pogląd o trzech dyrektywach składających się na niniejszą zasadę¹¹. Zaliczyć do nich należy postulat opierania przez sąd wszelkich rozstrzygnięć wyłącznie na dowodach przeprowadzonych na rozprawie, po drugie postulat bezpośredniości przeprowadzenia dowodu przez sąd i wreszcie postulat dokonywania przez sąd ustaleń faktycznych na podstawie dowodu pierwotnego¹². Według W. Daszkiewicza powyższe dyrektywy znajdują oparcie w przepisach Kodeksu postępowania karnego, różne są jedynie sposoby ich wyrażenia¹³. Pierwsza z nich, w świetle której sąd powinien opierać się wyłącznie na dowodach przeprowadzonych na rozprawie, została wysłowiona w art. 410 k.p.k.¹⁴ Chodzi mianowicie o to, że podstawę wyroku może stanowić tylko całość okoliczności ujawnionych w toku rozprawy głównej. Przez „ujawnienie okoliczności” należy rozumieć zarówno te, które sąd ustalił bezpośrednio na podstawie przeprowadzonych dowodów, jak i takie, które przeprowadzono na rozprawie w sposób pośredni¹⁵. Dopiero wszechstronna ocena wszystkich dowodów – zarówno tych, które potwierdzają tezę oskarżonego, jak i tych, które ją podważają – może doprowadzić do wykrycia prawdy i poczynienia prawidłowych ustaleń w tym zakresie¹⁶. W kontekście drugiej dyrektywy należy wskazać, że nie ma przepisu, który *expressis verbis* wypowiadałby taką normę, niemniej wynika ona w sposób pośredni z przepisów przewidujących wyjątki, w których wolno sądowi poprzestać na pośrednim zapoznaniu się ze środkiem dowodowym. Przeprowadzenie dowodu bezpośrednio przed sądem orzekającym pozwala odnosić wrażenia, które torują drogę do właściwej ocen przeprowadzonych dowodów¹⁷. Jednakże w kontekście niniejszego, A. Gaberle zwrócił szczególną uwagę na fakt, że zachowanie świadka w trakcie przesłuchania i towarzyszące temu okoliczności mogą mieć istotne znaczenie pod względem realizacji zasady swobodnej oceny dowodów. Natomiast przy zasadzie bezpośredniości akcent pada nie na okoliczności zapoznania się przez sąd ze środkiem dowodowym, lecz na jego jakość¹⁸. Tym samym rozróżnienie to posiada walor praktyczny, zwłaszcza w aspekcie polskiego modelu kontroli instancyjnej¹⁹. Normę stanowiącą podstawę trzeciej dyrektywy W. Daszkiewicz wyprowadził z art. 7 k.p.k., w świetle którego sędziowie powinni orzekać „z uwzględnieniem zasad prawidłowego rozumowania oraz wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego”. To właśnie na podstawie „doświadczenia życiowego” można przyjąć – według autora – twierdzenie, że dowody pierwotne są na ogół

¹⁰ T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2014, s. 103.

¹¹ D. Świecki, *Bezpośredniość...*, s. 22.

¹² D. Świecki, *Bezpośredniość...*, s. 22.

¹³ W. Daszkiewicz, *Prawo karne procesowe. Zagadnienia ogólne*. t. I, Bydgoszcz 2000, s. 108.

¹⁴ W. Daszkiewicz, *Prawo...*, t. I, s. 108.

¹⁵ D. Świecki, *Bezpośredniość...*, s. 25.

¹⁶ W. Grzeszczyk, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 537.

¹⁷ K. Marszał, *Proces karny*, Warszawa 2017, s. 64.

¹⁸ A. Gaberle, *Dowody w sądowym procesie karnym*, Warszawa 2010, s. 78.

¹⁹ A. Gaberle, *Dowody...*, s. 78.

lepsze od dowodów pochodnych²⁰. Zasada bezpośredniości ma za zadanie stworzyć najbardziej zbliżoną do prawdy podstawę faktyczną rozstrzygnięcia²¹.

W kontekście analizowanej sprawy należy zwrócić szczególną uwagę na treść dwóch przepisów. Po pierwsze, mowa jest o przepisie art. 392 k.p.k., który przewiduje możliwość odczytania na rozprawie główniej protokołów przesłuchania świadków i oskarżonych, sporządzonych w postępowaniu przygotowawczym lub przed sądem albo w innym postępowaniu przewidzianym przez ustawę, gdy bezpośrednie przeprowadzenie dowodu nie jest niezbędne, a żadna ze stron się temu nie sprzeciwia (wszystkie podkr. – autorki). Warunki te różnią się od przewidzianych w Kodeksie z 1969 r., przez co wskazuje się, że poczynione zmiany miały na celu wzmocnienie zasady bezpośredniości²². Przepis ten zatem będzie miał zastosowanie w postępowaniu zwyczajnym, gdy oskarżony nie złożył jeszcze wyjaśnień przed sądem, a nie zachodzą przy tym podstawy do rozpoznania sprawy pod nieobecność oskarżonego w trybie art. 377 § 3 k.p.k.²³ Po drugie, należy zwrócić też uwagę na treść przepisu art. 377 § 4 k.p.k., który stanowi, że jeżeli oskarżony nie złożył jeszcze wyjaśnień przed sądem, to można skorzystać z pomocy prawnej w przeprowadzeniu dowodu lub uznać za wystarczające odczytanie poprzednio złożonych przez oskarżonego wyjaśnień. Ustawodawca nie wskazał jednak w powyższym przepisie, o jakie wyjaśnienia chodzi²⁴.

W przytoczonych przepisach ustawodawca posłużył się sformułowaniami „nie jest niezbędne” oraz „uznać za wystarczające”, co pozwala przyjąć, że każdorazowo to sąd będzie oceniał wartość złożonych przez oskarżonego wyjaśnień oraz ich wpływ na dalszy przebieg sprawy, a co za tym idzie będzie decydował w sposób swobodny, czy uznać za wystarczające odczytanie wyjaśnień oskarżonego złożonych przez niego na określonym etapie postępowania. W niniejszym kontekście na powołanie zasługują również rozważania D. Świeckiego, który wskazał, że przytoczony powyżej bezosobowy zwrot „uznać za wystarczające odczytanie jego poprzednio złożonych wyjaśnień” nie wskazuje ani do kogo należy decyzja tym przedmiocie, ani też kto w przypadku jej podjęcia odczytuje poprzednio złożone wyjaśnienia²⁵. Sąd Najwyższy podniósł ponadto, że skoro sąd podejmuje decyzję o przeprowadzeniu rozprawy pod nieobecność oskarżonego, to jednocześnie uznaje, iż wystarczające jest odczytanie jego wyjaśnień. Takie zgeneralizowane podejście może oczywiście nastroczać pewne wątpliwości chociażby w kontekście realizacji gwarancji procesowych oskarżonego, niemniej należy mieć na uwadze, że każda sprawa, która zawiązała przed sądem jest inna i nie w każdej sprawie takie założenie będzie miało rację bytu.

W analizowanej sprawie SN wskazał jednak, że wyjaśnienia złożone przez jedno ze współoskarżonych w toku postępowania przygotowawczego były szczegółowe,

²⁰ W. Daszkiewicz, *Prawo...*, s. 108.

²¹ H. Paluszkiwicz, *Zasada bezpośredniości* [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, red. P. Hofmański, Warszawa 2014, s. 1013.

²² M. Czajka, *Czynności dowodowe sądu w postępowaniu przygotowawczym a niektóre aspekty realizacji zasady bezpośredniości w k.p.k. z 1997 roku* [w:] *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci profesora Stanisława Waltosia*, Warszawa 2000, s. 597–598.

²³ D. Świecki, *Bezpośredniość...*, s. 177.

²⁴ D. Świecki, *Bezpośredniość...*, s. 175.

²⁵ D. Świecki, *Komentarz aktualizowany do art. 377 Kodeksu Postępowania Karnego* [w:] *Kodeks Postępowania Karnego. Komentarz*, t. 1, red. D. Świecki, Warszawa 2017, s. 1266.

zawierały bowiem wskazanie licznych okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia. Co więcej, owe wyjaśnienia w toku weryfikacji znalazły potwierdzenie w szeregu innych zgromadzonych w sprawie dowodów.

Powyższe wątpliwości podzielił również Sąd Najwyższy w komentowanym orzeczeniu, wskazując, że poprzestanie na odczytaniu wyjaśnień głównego źródła dowodowego może w pewnych sytuacjach doprowadzić do naruszenia prawa do obrony. Do takiego naruszenia mogłoby dojść w sytuacji, w której oskarżony zostałby pozbawiony możliwości konfrontacji z innymi dowodami potwierdzającymi jego sprawstwo. Nie ulega jednak wątpliwości, że art. 374 k.p.k. może wpływać na interpretację powyższych przepisów. Artykuł 374 § 1 zd. 1 k.p.k. wprowadził modelową zmianę w zakresie udziału oskarżonego w rozprawie głównej. Stanowi odwrócenie dotychczasowej podstawowej reguły i przewiduje prawo oskarżonego do udziału w rozprawie²⁶. Niejako na marginesie należy tu wspomnieć o szczególnym obowiązku spoczywającym na przewodniczącym, który po przesłuchaniu oskarżonego jest obowiązany pouczyć oskarżonego o prawie zadawania pytań osobom przesłuchiwanym oraz składania wyjaśnień co do każdego dowodu w świetle przepisu art. 386 § 1 i 2 k.p.k. Brak takiego pouczenia stanowi rażące uchybienie procesowe, i chociaż ustawodawca nie uczynił z niego bezwzględnej przyczyny odwoławczej, to pociąga ono za sobą domniemanie, że bez pouczenia oskarżony nie skorzystałby w pełni z przysługujących mu uprawnień²⁷.

Kolejne odstępstwo od zasady bezpośredniości przewiduje wskazany powyżej art. 392 § 1 k.p.k., który pozwala na odczytanie protokołów z przesłuchań świadków oraz oskarżonych. Z przedmiotowego przepisu nie wynika jednak wprost, że chodzi o sytuację, gdy oskarżony nie stawił się na rozprawę, tak jak zostało to unormowane we wcześniej analizowanym przepisie art. 377 § 4 k.p.k. Przepis ten może mieć zastosowanie po pierwsze w razie niestawiennictwa oskarżonego na rozprawie, a bezpośrednio przeprowadzenie dowodu nie jest niezbędne, a po drugie – w odniesieniu do etapu przebiegu rozprawy, na którym wyjaśnienia oskarżonego podlegają odczytaniu²⁸. Z art. 392 § 1 k.p.k. wynikają dwa warunki, których kumulatywne spełnienie umożliwia jego zastosowanie, mianowicie bezpośrednio przesłuchanie świadka lub oskarżonego nie jest niezbędne, a także nie ma sprzeciwu obecnych stron. O ile pierwszy warunek został pozostawiony do uznania sądu, o tyle w przypadku drugiego warunku sprzeciw którejkolwiek ze stron, której dotyczą zeznania lub wyjaśnienia wiąże się z koniecznością bezpośredniego przesłuchania świadka lub oskarżonego na rozprawie. W kontekście powyższego należy też podkreślić, że w literaturze podnoszone są głosy krytyczne w kwestii rozwiązania nieobecności oskarżonego na rozprawie, albowiem wskazuje się, iż prowadzenie rozprawy podczas nieobecności oskarżonego „jest zawsze ograniczeniem w takim wypadku jej kontrydiktoryjności i powinno być traktowane jako swego rodzaju zło konieczne”²⁹.

²⁶ A. Sakowicz, *Komentarz aktualizowany do art. 374 Kodeksu Postępowania Karnego* [w:] *Kodeks Postępowania Karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2018, s. 928–950.

²⁷ S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny*, Warszawa 2016, s. 310.

²⁸ D. Świecki, *Komentarz aktualizowany do art. 392 Kodeksu Postępowania Karnego* [w:] *Kodeks Postępowania Karnego. Komentarz*, t. 1, red. D. Świecki, s. 1350–1351.

²⁹ R. Ponikowski, J. Zagrodnik, *Komentarz aktualizowany do art. 374 Kodeksu Postępowania Karnego* [w:] *Kodeks Postępowania Karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2018, s. 897–946.

W kontekście naruszenia prawa do obrony SN wskazał, że okoliczność naruszenia przedmiotowego prawa została podniesiona dopiero w postępowaniu odwoławczym, a następnie kasacyjnym po wydaniu przez sąd I instancji rozstrzygnięcia niekorzystnego dla D.G. Taki stan rzeczy z kolei został odebrany przez Sąd Najwyższy jako przejaw taktyki obrony oskarżonego, albowiem w toku postępowania przed sądem I instancji odstąpienie od bezpośredniego przesłuchania jednego ze współoskarżonych ocenione zostało obroną jako korzystniejsze dla D.G.

Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że nie doszło w niniejszej sprawie do naruszenia prawa do obrony, albowiem zrealizowane zostały uprawnienia oskarżonego odpowiadające standardom prawa do obrony, które wypracowane zostały na gruncie orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej ETPC) w Strasburgu. Wskazuje się, że jako najbardziej istotne z punktu widzenia możliwości aktywnej formy realizacji prawa do obrony należy uznać prawo do składania wniosków o wykonanie czynności dowodowej, prawo zadawania pytań podmiotom przesłuchiwanym, wypowiedzania się co do przeprowadzanego dowodu czy zaskarżania orzeczeń³⁰. W świetle orzecznictwa ETPC art. 6 ust. 3 lit. c Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności³¹ chociaż przed skazaniem oskarżonego wszystkie dowody przeciwko niemu muszą zostać przedstawione w jego obecności na jawnej rozprawie, z uwzględnieniem zasady kontradyktoryjności, to wyjątki od tej zasady są możliwe tak długo, jak długo nie naruszają prawa do obrony³². Przepis art. 6 ust. 3 lit. c jest źródłem trzech ważnych gwarancji składających się na prawo do obrony: prawa do bronięcia się osobiście, prawa do korzystania z pomocy obrońcy własnego wyboru oraz prawa do bezpłatnej pomocy obrońcy wyznaczonego z urzędu³³. W kontekście niniejszego istotne jest zatem, aby oskarżony miał zapewnioną odpowiednią i właściwą możliwość zakwestionowania zeznań i przesłuchania świadka zeznającego przeciwko niemu, czy to w chwili składania przez świadka zeznań czy też na późniejszym etapie postępowania. Zapewnienie rzetelnego procesu wymaga w pierwszej kolejności wysłuchania oskarżonego oraz umożliwienia mu realizacji jego uprawnień procesowych³⁴. W przedmiotowej sprawie – jak podniósł SN – zeznania współoskarżonego znalazły swoje potwierdzenie w pozostałym materiale dowodowym mimo to, że zarzut rażącego naruszenia prawa do obrony został podniesiony dopiero na etapie postępowania odwoławczego.

Reasumując powyższe rozważania, należy wskazać, że stanowisko Sądu Najwyższego w analizowanej sprawie zasługuje na aprobatę. Niewątpliwe zarzuty podniesione przez obronę były chybione i sprowadzały się wyłącznie do polemiki, albowiem po pierwsze, nie doszło do naruszenia zasady bezpośredniości w obliczu sytuacji, w której w gestii sądu pozostaje decyzja, czy uznać za wystarczające odczytanie wyjaśnień złożonych przez oskarżonego na etapie postępowania

³⁰ D. Świecki, *Komentarz aktualizowany do art. 6 Kodeksu Postępowania Karnego* [w:] *Kodeks...*, t. 1, s. 57.

³¹ Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie 4.11.1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.).

³² Zob. wyroki ETPC: z 23.04.1997 r., 21363/93, 21364/93, 21427/93, 22056/93, Van Mechelen; z 9.01.2009 r., 47986/99, Gossa przeciwko Polsce (wszystkie wyroki ETPC są dostępne na stronie HUDOC).

³³ P. Hofmański, A. Wróbel, *Komentarz do art. 6 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności* [w:] *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Komentarz*, t. I, red. L. Garlicki, Warszawa 2010, s. 241.

³⁴ Zob. wyrok ETPC z 23.02.1994 r., 16757/90, Stanford przeciwko Wielkiej Brytanii.

przygotowawczego. Po drugie należy uznać, że nie doszło do naruszenia prawa do obrony w obliczu środków równoważących, polegających na wnikliwej analizie zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, co do którego oskarżony miał możliwość odniesienia się w sposób bezpośredni.

Summary

Dominika Boniecka, Commentary on Supreme Court Decision of 17 April 2018, V KK 469/17

The commented decision concerns the right of defence, from the perspective of giving up the direct taking of evidence from the statement of the co-accused at the hearing. In literature, it is indicated that the principle of direct adduction consists of three directives. Firstly, the court is required to base any of its decisions only on evidence taken at the hearing. Secondly, the court has to take evidence directly. Finally, the court is to make findings of fact based on initial evidence.

In the analysed case, one should agree with the Supreme Court that the principle of direct adduction was not breached since it remains in the court's discretion to decide whether to consider sufficient reading out of the statement given by the defendant at the pre-trial phase. Moreover, there has been no breach of the right of defence also considering the balancing measures consisting in an in-depth analysis of the evidence gathered in the case, to which evidence the defendant had the opportunity to directly refer.

Keywords: right of defence, defendant, the principle of direct adduction [of evidence]

Streszczenie

Dominika Boniecka, Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z 17.04.2018 r., V KK 469/17

Głosowane orzeczenie odnosi się do kwestii prawa do obrony rozpatrywanego przez pryzmat odstąpienia od bezpośredniego przeprowadzenia dowodu z wyjaśnień współoskarżonego na rozprawie. W doktrynie wskazuje się, że na zasadę bezpośredniości składają się trzy dyrektywy, po pierwsze postulat opierania przez sąd wszelkich rozstrzygnięć wyłącznie na dowodach przeprowadzonych na rozprawie, po drugie postulat bezpośredniego przeprowadzenia dowodu przez sąd i wreszcie po trzecie – postulat dokonywania przez sąd ustaleń faktycznych na podstawie dowodu pierwotnego.

W analizowanej sprawie należy się zgodzić z Sądem Najwyższym, bowiem nie doszło do naruszenia zasady bezpośredniości w obliczu sytuacji, w której w gestii sądu pozostaje decyzja, czy uznać za wystarczające odczytanie wyjaśnień złożonych przez oskarżonego na etapie postępowania przygotowawczego. Ponadto nie doszło do naruszenia prawa do obrony również w obliczu środków równoważących, polegających na wnikliwej analizie zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, co do którego oskarżony miał możliwość odniesienia się w sposób bezpośredni.

Słowa kluczowe: prawo do obrony, oskarżony, bezpośredniość dowodów

Literatura:

1. Cieślak M., *Polska procedura karna*, Kraków 2011;
2. Cieślak M., *Zagadnienia dowodowe w procesie karnym. Dzieła wybrane*, Kraków 2012;

3. Czajka M., *Czynności dowodowe sądu w postępowaniu przygotowawczym a niektóre aspekty realizacji zasady bezpośredniości w k.p.k. z 1997 roku* [w:] *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci profesora Stanisława Waltośa*, Warszawa 2000;
4. Daszkiewicz W., *Prawo karne procesowe. Zagadnienia ogólne*, t. I, Bydgoszcz 2000;
5. Gaberle A., *Dowody w sądowym procesie karnym*, Warszawa 2010;
6. Grzegorzczak T., Tylman J., *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2014;
7. Grzeszczyk W., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2014;
8. Hofmański P., Wróbel A., *Komentarz do art. 6 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności* [w:] *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Komentarz*, t. I, red. L. Garlicki, Warszawa 2010;
9. Grzeszczyk W., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2014;
10. Marszał K., Zagrodnik J., *Proces karny*, Warszawa 2017;
11. Nowak T., *Zasada bezpośredniości w polskim procesie karnym*, Poznań 1971;
12. Paluszkiwicz H., *Zasada bezpośredniości* [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, red. P. Hofmański, Warszawa 2014;
13. Ponikowski R., Zagrodnik J., *Komentarz aktualizowany do art. 374 Kodeksu Postępowania Karnego* [w:] *Kodeks Postępowania Karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2018;
14. Sakowicz A., *Komentarz aktualizowany do art. 374 Kodeksu Postępowania Karnego* [w:] *Kodeks Postępowania Karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2018;
15. Skorupka J., *Proces karny*, Warszawa 2018;
16. Świecki D., *Komentarz aktualizowany do art. 377 Kodeksu Postępowania Karnego* [w:] *Kodeks Postępowania Karnego. Komentarz*, t. 1, red. D. Świecki, Warszawa 2017;
17. Świecki D., *Bezpośredniość czy pośredniość w polskim procesie karnym. Analiza dogmatycznoprawna*, Warszawa 2013;
18. Waltoś S., Hofmański P., *Proces karny*, Warszawa 2016.